

Fåglar i folktro

Tur 1

Ta en spännande tur runt bland våra hus och gränder och lär dig mer om fåglar i folktron. På sidan två hittar du en karta där du ser var alla fåglarna finns. Trevlig tur!

I all folktro spelar det ovanliga en stor roll. Det är de fåglar som på något sätt skiljer sig från andra, genom sitt läte, sin fjäderskrud eller sina vanor, som blivit föremål för folktron. I folkmedicinen användes bland annat fåglarnas fjädrar, kött och träck för att bota sjukdomar.

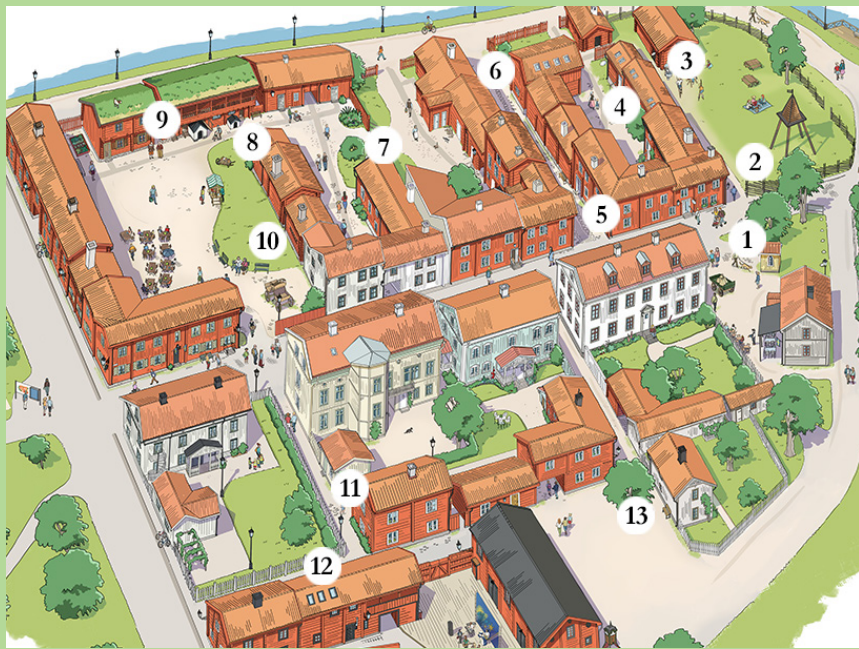

1. Kajan är intelligent och läraaktig, den kan lära sig härma människans tal. Kajorna varslade om svåra tider. Visade sig fler kajor än vanligt varslade de om krig. Uppenbarade de sig plötsligt på en ort där de tidigare inte förekommit varslade det om svår sjukdom. Kajan förutspådde också regn och oväder. När en kaja satt på kyrktornsflöjeln var det ett säkert tecken på att det blev regn dagen därpå.

2. Gröngölingen förekommer i dikt och tro på grund av fjäderdräkt, storlek och läte. Hackspetten varslade om stundande händelser. Mötte en jägare en hackspett fick jägaren tur, men kom den fram till huset och trummade i väggarna hackade den ut någon, det vill säga, då skulle någon i huset dö. Gröngölingens kött var bra mot gulsot. Torkat och malt kunde det också vara bra mot njusten.

Karta över Wadköping. Här ser du var alla fåglar är placerade.

3. Kungsfågeln fick sitt namn efter en tävling bland fåglarna om vem som kunde flyga högst. Den som vann skulle få bli kung över alla fåglar. Örnen som var störst flög högst och trodde att den hade vunnit. Men kungsfågeln som hade gömt sig under ena vingen på örnen smög fram och behövde bara flyga en liten bit högre upp. Därmed vann den hela tävlingen. Det förde olycka med sig att döda en kungsfågel, då skulle blixten drabba brottslingen och hans fingrar förtvina.

4. Rödhaken förde lycka med sig. Mötte ett brudpar en rödhake då de lämnade vigseln gick de ett lyckosamt äktenskap till mötes. Tydde sig rödhaken till ett hus var detta skyddat för åsken. Den som råkade bryta en rödhakes ben skulle själv råka ut för benbrott. Den som stal ett rödhakeägg kunde riskera råka ut för häxor och den onde. Den hand som dödade en rödhake skulle för alltid komma att darra.

5. Sädesärsla. Den första sädesärslan man såg för året skulle man helst se springa bort från sig, ty då fick man medgång under året, annars motgång. Såg man den första sädesärslan på ett tak var detta ett lyckligt omen, medan det var illavarslande att se den på backen. Man fick leva länge om man råkade hålla något långt i handen första gången man såg en ärsla för året. När man gick förbi en ärsla på en åker skulle man tala till den, då blev det ett gott år. Då vintern närmade sig trodde man att sädesärslan kröp in i ett stentröse och på våren när snön smälte och solen värmdde upp den kom sädesärslan fram igen.

6. Pilfink tillhör familjen sparvfinkar och liknar gråsparven vilket gör att de lätt förväxlas. Sparvblod ansågs vara bra mot ögonbesvär och mot tandvärk lade man sparvträck i varmt öl och droppade i örat. Malda sparvben ingick i det medeltida bote-medlet mot fallandesot (epilepsi).

7. Gulspurv Får man gulsot blir huden guldfärgad. Förr förklarades det med att en gulspurv hade flugit över ens säng innan man hunnit lägga täcket tillrätta efter att ha stigit upp. För att bota åkoman måste man äta upp en gulspurv (ta boten där man fått soten). Alternativt gick det bra att äta något annat gult: en blomma, en bit av ett gult tyg eller något annat.

8. Skatan hade dåligt rykte, hon var tjuvaktig, farlig och hämndgärrig. Kom en skata och satte sig nära en kvinna var det ett tecken på att hon var en trollkärning. Trots skatans demoniska väsen ansågs det lyckosamt att den byggde vid gården. *Där skatan bygger bo har bonden ro. Flyttar skatorna från ett hus brinner det snart.* En allmän tro var att den som rörde en skata fick skabb. Hade man råkat röra en skata eller hennes fjädrar, gav det skydd att spotta tre gånger. Skatan spådde olycka och död. Skrattade en skata nattetid betydde det olycka, inbrott, eldsvåda eller att hon såg spöken.

9. Hussvala. Då man såg den första svalan för året skulle man önska sig något. Det var en mycket spridd tro att svalorna inte flyttade till varmare länder om hösten utan tillbringade vintern i dvala på botten av någon sjö. *Där svalan bygger bo slår åskan aldrig ner.* Därför gjordes svalhål i gavlarna på ladugårdar, logar och andra uthus. Då man såg den första svalan för året skulle man spotta på fingrarna och stryka över ögonen, det gav friska ögon under det kommande året. Svalhjärta kokat i mjölk var ett bra kärleksmedel och bra medicin mot dåligt minne. Svalträck botade kramper, difteri, huvudvärk och förstoppning.

10. Blåmes. En liten mes satt på en gren och beundrade himlens vackra klarblå färg. ”Var tar himlen egentligen slut?” undrade den och beslöt sig för att flyga och se efter. Högre och högre upp flög mesen men den blåa himlen tycktes hela tiden längre bort. Bedrövad fick mesen ge upp och återvände till grenen utan att veta att himlen hade färgat hjässan blå. De andra småfågarna såg vad som hänt och skrek ”Himlen har skänkt dig den vackraste blå hätta man kan tänka sig!” Himlen hade lånat ut sin vackra färg till mesen som genast kände sig bättre till mods. Nu var den inte längre bara en vanlig mes utan en blåmes.

11. Talgoxe. Då talgoxen satte sig i fönstren väntade den snö. När den kom till fönstret och hackade, *hackade den ut någon*, och om talgoxen tittade in genom fönstret på julafton betydde det lik i huset inom ett år.

12. Gråsparv. Sparvar som snabbt flög förbi fönstren bådade oväder. Kom det fullt med gråsparvar till husen vintertid betydde detta en sträng vinter. Skrek och väsnades sparvarna i buskarna skulle det bli snö. I Närke kallades gråsparven för gråmas.

13. Bofink. Mest känd i folktron är bofinken för sin vackra sång. Sjöng bofinken särskilt starkt om kvällen betydde det att det skulle regna morgonen därpå. Sjöng bofinken om våren, ”Lite hö! Lite hö! Lite hö!”, blev det en torr sommar. Och om den flög mot fönstret blev det en sträng vinter.

Örebro kommun
Kultur- och fritidsförvaltningen
Wadköping

019-21 62 20
orebro.se/wadköping

QR-kod